

НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
«ОДЕССКАЯ ЮРИДИЧЕСКАЯ АКАДЕМИЯ»

Серия «Одесские студии по лингвистике
и социальным наукам»

КОНЦЕПТЫ И КОНТРАСТЫ

Коллективная монография

Одесса 2017

УДК 811.111
ББК 81.001
К 65

Рекомендовано Учёным советом
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Протокол № 8 от 20.05.2017 г.

Рецензенты:

И. И. Серякова, доктор филологических наук, профессор, профессор кафедры германской и финно-угорской филологии, проректор по учебно-воспитательной работе и международным связям Киевского национального лингвистического университета;

Л. В. Солощук, доктор филологических наук, профессор, профессор кафедры английской филологии Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина.

К 65 Концепты и контрасты : монография / Н. В. Петлюченко, С. И. Потапенко, О. А. Бабелюк, Е. Л. Стрельцов и др. ; под. ред. Н. В. Петлюченко. – Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. – 632 с. – (Серия «Одесские студии по лингвистике и социальным наукам»).

ISBN 978-966-916-335-6

В междисциплинарной монографии «Концепты и контрасты» представлены результаты исследований в области контрастивной лингвоконцептологии, подготовленные авторским коллективом лингвистов, юристов, политологов, философов, историков и литературоведов. Издание освещает такие проблемы исследования концептов, как методология реконструкции в лингвокогнитивной и синергетической парадигмах, лингвокультурные контрасты универсальных и этноспецифических концептов, моделирование в национальных лингвокультурах, языковая репрезентация в разных типах дискурса (политическом, масс-медийном, правовом, деловом, художественном и других), а также контрастирование индивидуальных концептов в составе авторской картины мира. Определение концептуальных контрастов выполнено на материале азербайджанского, английского, испанского, китайского, немецкого, персидского, польского, русского, украинского и французского языков.

Издание адресовано широкому кругу специалистов в различных областях гуманитарных наук, интересующихся проблемами взаимодействия языка, человека, мышления и культуры в контрастивном аспекте.

У міждисциплінарній монографії «Концепти і контрасти» представлено підсумки досліджень у галузі контрастивної лінгвоконцептології, підготовлені авторським колективом лінгвістів, юристів, політологів, філософів, істориків і літературознавців. Видання висвітлює такі проблеми дослідження концептів, як методологія реконструкції в лінгвокогнітивній та синергетичній парадигмах, лінгвокультурні контрасти універсальних та етноспецифічних концептів, моделювання в національних лінгвокультурах, мовна репрезентація концептів у різних типах дискурсу (політичному, мас-медійному, правовому, діловому, художньому тощо), а також контрастування індивідуальних концептів у складі авторської картини світу. Визначення концептуальних і лінгвокультурних контрастів виконано на матеріалі азербайджанської, англійської, іспанської, китайської, німецької, перської, польської, російської, української та французької мов.

Видання адресоване широкому колу фахівців у різних галузях гуманітарних наук, які цікавляться проблемами взаємодії мови, людини, мислення та культури в контрастивному аспекті.

УДК 811.111
ББК 81.001

**ПРИВЕТСТВИЕ
ПРЕЗИДЕНТА НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА
«ОДЕССКАЯ ЮРИДИЧЕСКАЯ АКАДЕМИЯ» С. В. КИВАЛОВА**

Уважаемые авторы, члены редколлегии, исследователи, читатели и все, кто интересуется глубинами гуманитарной мысли! Примите мои искренние поздравления в связи с выходом коллективной монографии «Концепты и контрасты». Этот труд является новой вехой в истории научных исследований нашего учебного заведения.

Концепт – понятие универсальное, оно охватывает все сферы жизни человека и является многовекторным феноменом, функционирование которого обусловлено законами физического и социального развития жизненного пространства человека. Сегодня с уверенностью можно сказать, что система концептов любого общества является основой выработки его законодательного пространства. Точность определения и контрастная характеристика концептов, адекватное исследование содержания, объёма и глубины распространения каждого из них, а также их взаимодействий обуславливает структурную целостность, системность и логичность законодательного пространства социума. Следовательно, качество любого закона всегда зависит от качества разработанности концептосфер, которые лежат в его основе. Именно поэтому так важно учитывать необходимость творческого единения филологов, одной из научных задач которых является фундаментальное изучение концептуального пространства, и правоведов, призванных найти наиболее оптимальный путь внедрения достижений концептологов в законодательное поле. Считаю, что первый шаг в этом направлении сделан. И шаг успешный. Думаю, следующим шагом станет коллективная монография правоведов, в которой, уверен, найдут отражение результаты исследований, представленных на страницах данной книги.

Надеюсь, что коллективная монография «Концепты и контрасты» станет настольной книгой многих учёных и специалистов прикладных сфер знания в Украине и за её рубежами, а также поможет в дальнейшей разработке гуманитарной теории и практики.

Ещё раз поздравляю авторов и редакционную коллегию с завершением фундаментального труда и желаю дальнейших творческих достижений в исследовательской и преподавательской работе на благо нашего народа и Украины!

С. В. Кивалов,
доктор юридических наук, профессор, академик
Национальной академии правовых наук Украины, президент Национального
университета «Одесская юридическая академия», заслуженный юрист Украины

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ	10
ЕСТЬ ГОРОД, КОТОРЫЙ Я ВИЖУ ВО СНЕ... <i>или немного «одесских вербальных изюминок»</i>	12

Е.Н. Степанов

Городские концепты в полилингвокультурном портрете Одессы	13
---	----

РАЗДЕЛ I. МЕТОДОЛОГИЯ РЕКОНСТРУКЦИИ КОНЦЕПТА: НАСТОЯЩЕЕ VS. БУДУЩЕЕ

Лингвокогнитивное настоящее концепта

О.О. Селіванова

Когнітивно-ономасіологічне підґрунтя концептуального моделювання	21
--	----

С.А. Жаботинская

Нарративные политические концепты: методика лингвокогнитивного анализа	30
--	----

А.П. Мартынюк

Индивидуальный концепт: природа и метод анализа.....	41
--	----

А.И. Приходько

Концепт и фрейм: пути решения проблемы	47
--	----

А.В. Ходоренко

Концепты и то, что о них не пишут... ..	54
---	----

Синергетическое будущее концепта

Л.С. Пихтовникова

Мегаконцепт <i>СИНЕРГЕТИКА</i> в общенаучной картине мира.....	60
--	----

T.I. Dombrovan

<i>Synergetics: a Study of Complexity</i>	67
---	----

Н.В. Таценко

Концепт у царині лінгвосинергетики: рівнева декомпозиція і циклічна адаптивна системність.....	76
---	----

РАЗДЕЛ II. УНИВЕРСАЛЬНЫЕ VS. ЭТНОСПЕЦИФИЧЕСКИЕ КОНЦЕПТЫ: ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ КОНТРАСТЫ

Универсальные vs. фриквентальные концепты

І.О. Голубовська

«Матриця душі» у дзеркалі лінгвокультурних концептів (на матеріалі вербалізацій концепту <i>ДУША/СЕРЦЕ</i> в українській, англійській і китайській лінгвокультурах)	85
---	----

<i>В.Я. Мизецкая</i> Ассоциативное поле пространственных концептов ЛЕВЫЙ и ПРАВЫЙ в лингвокультурных традициях индоевропейских народов.....	97
<i>О.С. Колесник</i> Концепт-міфологема ГОРА у лінгвокультурах європейських етносів.....	102
<i>О.Сh. Kshanovsky</i> The concept of DIMENSION in the Ukrainian, Persian and Azerbaijani languages	112
<i>С.І. Терехова</i> Егоцентричне Я у парадигмах мови і свідомості (на матеріалі української, російської та англійської мов).....	122
<i>С.В. Форманова</i> Концепт ОБРАЗА як візитна картка етносу	129
<i>І.Г. Саєвич</i> Семіотична опозиція ЖИТТЯ – СМЕРТЬ у слов'янських лінгвокультурах.....	137
<i>И.В. Шамша</i> Концепт ВРЕМЯ как тройной синтез в «Различии и повторении» Жюлья Делеза.....	146
<i>В.И. Мордвинцева</i> Концепт САРМАТЫ как культурно-исторический феномен в контактной зоне Северного Причерноморья	153
Славянские vs. германские концепты	
<i>О.В. Тищенко</i> Концепт НИТКА як артефакт і предметний символ у фразеологічному та паремійному контексті польської, української та англійської мов.....	161
<i>В.Г. Таранець, І.В. Ступак</i> «Норманська» контрверсія як світ навиворіт: боротьба концептів	173
<i>М.О. Шутова</i> Когнітивно-лінгвокомпаративна реконструкція етнокультурних стереотипів англійців і українців про національний характер	181
<i>О.Е. Синявская</i> Концепт ДРУГ/FREUND в русской и немецкой лингвокультурах.....	188
<i>Ю.О. Томчаковская</i> Манипулирование концептами CHARM/ЧАРІВНІСТЬ в английской и украинской лингвокультурах: быть обаятельным или не быть – это не вопрос!	197
Славянские vs. романские концепты	
<i>Е.В. Лесневская, С.Э. Оруджева</i> Цветобозначение как элемент концептуальной картины мира испанцев и украинцев: лингвокультурные контрасты	203

<i>Ю.А. Фокша</i> Концепт PERFECCIÓN/ДОСКОНАЛІСТЬ в испанской и украинской лингвокультурах	210
---	-----

РАЗДЕЛ III. КОНЦЕПТЫ VS. НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРЫ

Концепты англоязычных лингвокультур

<i>Л.В. Бордюк</i> Концепт ПОЗИТИВНЕ МИСЛЕННЯ у сучасній американській лінгвокультурі: ретроспекція і перспекція.....	218
--	-----

<i>Е.М. Музя</i> Концепт-топоним и реализация его этнокультурной составляющей в англоязычной лексикографии	225
--	-----

<i>О.В. Домніч</i> Запозичення лінгвокультурних концептів із індігенних систем у полінаціональну англійську мову.....	232
---	-----

Концепты персидской лингвокультуры

<i>О.В. Мазепова</i> Культурна схема ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБЛИЧЧЯ у перській системі ввічливості	241
---	-----

Концепты русской лингвокультуры

<i>Г.С. Яроцкая</i> Концепт ТРУДОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ в русском языковом сознании: историческая ретроспектива	251
--	-----

Концепты украинской лингвокультуры

<i>О.В. Яковлева</i> Національні символи як матеріальне вираження концепту СВІЙ/ЧУЖИЙ у контексті традиційного весільного обряду українців.....	259
--	-----

<i>Ж.В. Краснобаєва-Чорна</i> Концепт ЖИТТЯ : кореляція реальних та ірреальних шляхів (на матеріалі української фраземіки).....	264
--	-----

<i>Н.Д. Коваленко</i> Концепт ПОРІГ у фразеології українських говорів	271
---	-----

<i>Н.В. Плотнікова</i> Концепт ВОДОХРЕЩЕ як теологічний складник зимового циклу народної календарної обрядовості українців (лінгвоконцептуальний аналіз)	278
--	-----

<i>А.К. Нестеренко</i> Семантичні варіації квантитативних концептів-дескрипторів в українській мові	287
---	-----

РАЗДЕЛ IV. КОНЦЕПТЫ VS. ДИСКУРСЫ

Концепты политического дискурса

Е.Л. Стрельцов

Концепты *СОЦИАЛЬНОЕ ОДОБРЕНИЕ И СОЦИАЛЬНЫЙ ПРОТЕСТ* как два источника и две составляющие части сложных социальных процессов в Великобритании, США и Французской Республике295

Н.В. Петлюченко

Контрасты немецкой и американской *ХАРИЗМЫ* (к столетию теории харизматического лидерства Макса Вебера)304

Л.Л. Славова

Мовна особистість політика в аспекті концептуалізації.....315

Ю.Ю. Коломиец

Предыдущая и современная идеологии: концепты и контрасты324

Концепты масс-медийного дискурса

С.И. Потапенко

Синхронная реконструкция концептов в англоязычном масс-медийном дискурсе: между концептуализацией и категоризацией331

Т.В. Кузнецова

Методологічні засади дослідження ціннісного потенціалу медіатексту339

Е.В. Бондаренко

***МЕМ И АНТИМЕМ* в политическом медиа-дискурсе: опыт когнитивного моделирования347**

І.І. Пірог

***ЛОГІКА VS. ЕМОЦІЇ*: концептуалізація аргументації у німецькому медіадискурсі355**

Концепты юридического дискурса

О.С. Мельничук

Концепт і поняття *МІСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА*.....362

М.В. Мамич

Концептуальний аналіз понять *ПРАВДА/НЕПРАВДА* (на матеріалі текстів судових промов)370

О.О. Гридюшко

Ключові концепти адвокатського дискурсу у німецькій та українській лінгвокультурах.....377

Концепты делового дискурса

Д.П. Шапран

Концепт *ВІЙНА* як джерело термінологічної метафоризації в українськомовному маркетинговому дискурсі.....385

Л.П. Науменко
**Вербалізація концепту *ENTERPRISE* в англійськомовному
бізнес-дискурсі.....392**

Н.М. Демчук
**Фреймова структура концептів маркетингової
діяльності у французькій мові.....400**

Концепты художественного дискурса

А.В. Пронкевич
Концепт *МЕЧТА* в американском донкихотском дискурсе408

С.В. Волкова
**Концептуальні доміанти міфологічного дискурсу
(на матеріалі амеріндіанських міфів, легенд і казок)416**

О.С. Маріна
**Антиконцептність у сучасному англійськомовному
поетичному дискурсі.....428**

Т.П. Беценко
**Концепт як складник текстово-образної універсалії
(на прикладі думового дискурсу)438**

В.О. Шастало (Турченко)
Актуалізація концепту *СКРОМНІСТЬ* у вікторіанському дискурсі.....448

Н.О. Гриня
**Контраст і його інтегративна стилістична функція
в англомовному художньому прозовому дискурсі.....456**

О.В. Багацька
**Наративне втілення концепту *РІВНОВАГА*
в сучасному англомовному художньому дискурсі.....463**

О.В. Шумейко
**Лінгвальні засоби репрезентації негативних базових емоційних
концептів в американському англомовному художньому дискурсі.....472**

Концепты постмодернистского дискурса

О.А. Бабелюк
***ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА ЧУТТЄВІСТЬ*: стиль життя, концепт чи прийом?.....479**

О.О. Гриняк
**Центральні концепти та імплікати американської поезії
модерну і постмодерну.....487**

В.И. Дуденюк
Постмодернистские концепты философии религии495

Концепты гендерного дискурса

О.В. Мальцева

Гендерний концепт **СОЦІАЛІЗАЦІЯ СМІХУ**: чому, як і задля чого сміються чоловіки та жінки502

А.А. Марчишина

Концепти **MAN/ЧОЛОВІК, WOMAN/ЖІНКА** та **QUEER/КВІР** у постмодерністському художньому дискурсі516

Н.П. Михайлюк

Зоонимы как средство персонификации и гендерной идентификации в английских и украинских авторских сказках:
О. Уайльд vs. И. Франко523

Н.М. Шкворченко

ДІЛОВА ЖІНКА VS. ДІЛОВИЙ ЧОЛОВІК: боротьба двох концептів в англomовному офіційно-діловому дискурсі533

РАЗДЕЛ V. КОНЦЕПТЫ VS. АВТОРСКАЯ КАРТИНА МИРА

О.П. Воробйова

Концепт **НАДБАННЯ/ВТРАТА** в контексті художньої семантики541

О.Ю. Карпенко, В.В. Серебрякова

Онiмійний концептуальний простір циклу романів
С. Мейер «Сутінки»: асоціативний експеримент547

Т. Карабович

Авторська картина світу у творчому дискурсі Нью-Йоркської групи: концепт існування у багатокультурності.....554

О.О. Смольницька

Міфологізм **ЕРОСУ** у вибраній творчості Віри Вовк: зіставлення з іншими культурами.....562

О.Я. Дойчик

Концепти **PARENT** та **CHILD** в ідіостилі Джуліана Барнса572

І.Б. Циганок

Ключові концепти **ЖИТТЯ** та **СМЕРТЬ** у поетичному дискурсі
Ліни Костенко580

І.М. Заремська

Інтерпретація лінгвокультурного концепту **НАЦІЯ** у творчості Ліни Костенко.....587

О.В. Федорова

Концептуальний вимір художнього образу **МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ** як відображення індивідуально-авторських картин світу
О. Генрі та **Дж. Джойса**594

АВТОРСКИЙ КОЛЛЕКТИВ604

ИМЕННОЙ И ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ.....624

НАРАТИВНЕ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ *РІВНОВАГА* В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

О.В. Багацька

На когнітивно-дискурсивному етапі розвитку лінгвістики особливу увагу дослідників привертають проблеми внутрішньотекстової організації [Багумян 2004, 1; Воробйова 2004, 37; Бехта 2004, 97; Колегаева 2000, 98; Кочерган 2003, 13; Лукин 1999, 89–90; Полюжин 2004, 238], зокрема особливості наративного розгортання художньої прози [Бехта 2004, 98; Кайда 2004, 37; Шмид 2003, 11; Georgakoroulou 2000, 116; Hatch 1992, 164]. Наративні властивості оповідань вивчаються у двох аспектах. З одного боку, виокремлюються й описуються одиниці, що конституують їхню наративну структуру [Шмид 2003, 158–159; Champion 1995, 339; Mann 1988, 245], а з іншого – аналізуються погляди автора, персонажів, читача та роль оповідної перспективи сприйняття в організації художнього тексту [Воробьева 1993, 27; Еко 2004, 34; Кагановська 2003, 196; Колегаева 2000, 103; Папина 2002, 10–11; Смуцинська 2002, 27; Шмид 2003, 133; Simpson 2000, 11]. Поєднання цих підходів, здійснене в нашій роботі, досягається завдяки використанню конфлікту – базового засобу створення образів персонажів як сукупності антропоморфних властивостей. Однією з них є рівновага, відображення якої вписується в оповідну організацію розглянутих художніх текстів. Особливої значущості набуває виявлення взаємозв'язку мовних і текстових засобів вираження досліджуваного концепту для розкриття фізичного, психічного або соціального ракурсів образу персонажа в сучасних англomовних оповіданнях.

Оповідання розглядають як нестабільні врівноважені системи [Пищальникова 2001, 96; Томашевский 2003, 180; Georgakoroulou 2000, 123], яким властиві порушення і подальше відновлення певного ідеального порядку [Казакевич 2003, 451] або рівноваги, гармонійного стану [Назаров 2003, 38], що відображається у відповідних наративних блоках.

На початку оповідання – в Орієнтації, що ідентифікує вихідну часoprосторову ситуацію, у якій розгортаються події, персонажі, їхні зв'язки і стосунки, – як правило, представлена врівноважена ситуація [Казакевич 2003, 451; Назаров 2003, 38; Томашевский 2003, 180], зумовлена відсутністю будь-яких конфліктів. Орієнтація є повною за умови ідентифікації в ній усіх наведених вище особливостей і редукованою за відсутності деяких із них (наприклад, інформації про місце або час дії). Орієнтація визначається як пряма, якщо оповідання починається зі знайомства з головними персонажами, місцем і часом дії, та як відкладена за експлікації цієї інформації поступово впродовж усього оповідання [Папина 2002, 15–17].

Для того, щоб ініціювати подальше розгортання оповідання у врівноважену ситуацію, відтворену в Орієнтації, вводять події, що породжують конфлікт персонажів і порушують їхню рівновагу. Сукупність подій, які відтворюють ситуацію шляхом відображення внутрішніх або зовнішніх конфліктів персонажів, визначаємо як Ускладнення. Воно відбиває основну суперечливість інформації, репрезентованої в Орієнтації. У процесі розвитку дії та наближення до значної зміни ситуації в оповіданні зростає напруження, найвищий ступінь якого становить кульмінацію Ускладнення. Відновлення врівноваженої ситуації в оповіданні й розв'язання персонажами конфліктів тлумачимо як Вирішення [пор. Казакевич 2003, 457; Назаров 2003, 38; Пищальникова 2001, 96; Томашевский 2003, 181].

Така побудова оповідання ґрунтується на тому, що зміна Орієнтації Ускладненням, а потім Вирішенням відбиває процес порушення й відновлення рівноваги, яка

властива «звичайному» стану зображеного світу [пор. Казакевич 2003, 457; Пищальникова 2001, 96; Томашевский 2003, 323]. При цьому зовнішньою ознакою врахування гегелівської концепції є позначення трьох основних етапів розвитку дії оповідання термінами «теза» (Орієнтація), «антитеза» (Ускладнення), «синтез» (Вирішення) [Кагановська 2003, 196].

Текстове відображення концепту РІВНОВАГА проходить три послідовні етапи: позначення початкової рівноваги дійових осіб, її порушення й відновлення. Указані етапи зумовлюють наративну структуру проаналізованих оповідань через відтворення конфлікту персонажів із соціальним/фізичним середовищем, одного з іншим (зовнішній конфлікт) або із самими собою (внутрішній конфлікт) [Ткачук 2002, 58].

Підпорядкованість динаміки втілення концепту РІВНОВАГА наративній структурі досліджуваних англомовних оповідань представлена в інваріантній і варіативних (повних та усічених) нарративних схемах. За **інваріантної схеми** концепт послідовно розгортається від початкової рівноваги персонажів або перших сигналів її порушення до її втрати та відновлення. В аспекті повноти представлення етапів розгортання концепту **варіативні схеми** поділяємо на повні й усічені. За **повних** схем розповідь починається з указівки на порушення рівноваги персонажів із подальшим позначенням її наявності або відновлення. За **усічених** варіантах опис рівноваги або її відновлення вилучається, а тому досліджувані оповідання містять одиниці, які вказують на порушення рівноваги персонажів за відсутності опису початкового стану або його відновлення.

Розглянемо кожну із зазначених схем оповідань детально.

Інваріантна схема передбачає наявність усіх нарративних блоків, які розгортаються у звичайній послідовності: Орієнтацію, Ускладнення, Вирішення, тобто репрезентує «закінчений нарратив». Досліджені оповідання, організовані за цією схемою, охоплюють усі етапи розгортання концепту РІВНОВАГА: в Орієнтації фіксується початкова рівновага персонажів; в Ускладненні описано її порушення, а у Вирішенні – відновлення втраченої рівноваги. Для прикладу розглянемо наративну структуру оповідання Д.С. Фішер «Простирадло» [AP 1995].

Оповідання починається з Орієнтації: *Of all the Elwell family Aunt Mehetabel was certainly the most unimportant member. It was in the old-time New England days, when unmarried woman was an old maid at twenty, at forty was everyone's servant, and at sixty had gone through so much discipline that she could need no more in the next world. Aunt Mehetabel was sixty-eight* [AP 1995, 41].

У наведеному фрагменті оповідання на перші ознаки втрати жінкою соціальної рівноваги, спричиненої конфліктом із власною родиною, указують прикметник *the most unimportant* і дієприкметник *unmarried* у заперечній формі. Найвищий ступінь порівняння прикметника відбиває найнижчий статус незаміжньої жінки в родині, а дієприкметник акцентує невідповідність дійової особи стереотипу, згідно з яким двадцятилітня жінка має бути одруженою.

Порушення соціальної рівноваги персонажа переростає в її повну втрату, зумовлену поглибленням конфлікту, описаного в наступному фрагменті оповідання – Ускладненні:

She had never for a moment known the pleasure of being important to anyone. She was expected to take upon herself the most tedious and uninteresting part of the household labors. She gathered what crumbs of comfort she could from their occasional careless kindnesses and tried to hide the hurt which pierced her at her brother's rough joking [AP 1995, 41].

У цьому уривку про загострення конфлікту з оточенням свідчать недоброзичливі стосунки між членами родини, що призводять до порушення соціальної рівноваги жінки (*never being important to anyone* – *незначущість для оточення*, *their occasional kindnesses*

– випадкова доброзичливість), та її низький статус у родині, на який указують прикметники в найвищому ступені порівняння *the most tedious*, а також із заперечними афіксами *uninteresting*, *careless*. Зовнішній конфлікт персонажа з рідними переростає у внутрішній, зумовлений утратою психічної рівноваги жінки, на що вказують словосполучення *never known the pleasure*, *crumbs of comfort*, а також іменник *the hurt*, які характеризують її почуття. Дієслово *to pierce* («*affect sharply*» [COD 1990, 901]) позначає силу, джерелом якої є грубі жарти брата (*her brother's rough joking*), що позбавляє жінку можливості відчувати себе повноправним членом родини.

Намагання головної героїні відновити рівновагу шляхом подолання зовнішнього конфлікту з родиною та внутрішнього – із власним відчуттям неповноцінності визначає організацію наступного фрагмента оповідання – Вирішення. У ньому сполучення іменника *family*, який називає соціальну групу, з дієсловом *to rise* і прислівником *high* позначає підвищення сімейного статусу жінки і свідчить про подолання зовнішнього конфлікту, сигналізуючи про відновлення її соціальної рівноваги: *By the end of the summer the family interest had risen high.* <...> *The atmosphere of her world changed. Now things had a meaning. Through the longest task of washing milk-pans, there rose a rainbow of promise. She was a part of the world at last* (D.S. Fisher). У заключному реченні словосполучення *a part of the world* відбиває входження жінки до родини (*family*), яку вона сприймає як цілий світ (*the world*), і вказує на відновлення нею соціальної рівноваги.

Отже, за інваріантною схемою досліджуваний концепт послідовно розгортається від початкової рівноваги персонажів або перших сигналів її порушення до її втрати та відновлення як результату виникнення і, відповідно, подолання внутрішніх або зовнішніх конфліктів.

Варіативні схеми. В аспекті повноти представлення етапів розгортання концепту РІВНОВАГА варіативні схеми поділяємо на повні й усічені. **Повні** варіативні схеми передбачають наявність усіх наративних блоків: Орієнтація, Ускладнення, Вирішення, проте в розгортанні оповідань вони розташовуються у варіативній – неканонічній – послідовності. На основі її аналізу виділяємо три послідовності, у яких комбінуються наративні блоки в оповіданнях: 1) Орієнтація → Вирішення → Ускладнення; 2) Ускладнення → Орієнтація → Вирішення; 3) Вирішення → Орієнтація → Ускладнення.

Оповідання, організовані за цими схемами, описують початкову рівновагу персонажів, її порушення й відновлення. Проаналізуємо реалізацію кожної зі згаданих схем окремо.

Перша повна варіативна схема **Орієнтація → Вирішення → Ускладнення** покладена в основу оповідання Н. Інгландера «Акробати» [BASS 1999].

Твір починається з Орієнтації: *For Mendel the streets outside the cramped ghetto were the streets of their town, the homes their homes, even if others now lived in them* [BASS 1999, 55]. У ній ідентифіковано місце подій (*their town, the streets outside the ghetto*) та головного персонажа (*Mendel*) для відображення його початкової рівноваги, оскільки відсутні одиниці, які вказують на внутрішній або зовнішній конфлікт.

Наступним блоком оповідання є Вирішення: *The successful escape gave Mandel a touch of real confidence. Instead of sneaking back the way he came, he ventured to pass straight the front of the icehouse and ignored the first signs of a rising sun* [BASS 1999, 55–56]. У цьому фрагменті іменник *confidence* («*a feeling of reliance or certainty*» [COD 1990, 239]) позначає стан персонажа, пов'язаний із відновленням його психічної рівноваги й подоланням внутрішнього конфлікту – невпевненості у власних силах унаслідок вдалої втечі (*successful escape*).

Останнім блоком оповідання є Ускладнення: *The memory left him lightheaded (so gruelling was the journey from that morning as a child back to the one that, like a trap, bit into their lives with iron teeth). The darkness had been getting closer for so long, it seemed only just that it should finally submerge them, pull them into its vacuum – the tunnel ready to swallow them. Mendel stumbled forward into the wedge of Mahmirium, nearly falling to the ground. And that is how it felt to Mendel, like they were falling away from an open hand into awe of despair, plunging, as they broke away from the crowd* [BASS 1999, 61].

У цьому фрагменті описано втрату персонажами фізичної і психічної рівноваги внаслідок їх конфлікту як із зовнішнім середовищем, так і з самими собою. Джерелом порушення рівноваги персонажів, що вербалізує дієслово *to bite* («*cause a glowing or smarting pain*» [COD 1990, 112]), є фашистський полон, метафоризовано представлений як пастка із залізними зубами (*a trap with iron teeth*). У подальшому розгортанні уривка джерело порушення рівноваги уточнюється іменниками *darkness* і *the tunnel*, а характер його дії специфікується семемами ‘*place under, overwhelm*’ та ‘*repress, keep under*’ [COD 1990, 1230] у значенні дієслів *to submerge* і *to swallow*. Їхня базова спільна сема ‘*place/keep under*’ указує на рух персонажів УНІЗ. У наступній частині уривка фізичний вплив джерела порушення рівноваги пояснено дієсловами *to stumble forward* і *to fall*, а психічний – дієсловом *to fall* у сполученні з іменниками на позначення психічного стану персонажів *awe* і *despair*.

Другу повну варіативну схему Ускладнення → Орієнтація → Вирішення ілюструє оповідання Г. Джоунс «Паровозне депо» [AP 1995].

Воно розпочинається з Ускладнення, яке відбиває порушення рівноваги головного персонажа внаслідок його конфлікту з навколишнім середовищем: *I didn't know what was wrong with him, even after I went to see him. I'd heard at work that he was sick, and asked if he had anybody to do for him. They said he didn't have a family, and nobody knew anything about him, and there was no one to take care of him* [AP 1995, 129].

У цьому фрагменті на втрату фізичної та психічної рівноваги чоловіка вказує заперечний прикметник *sick*, який позначає хворобу й у своєму визначенні має заперечну сему «*not healthy physically, mentally or spiritually*» [NWDTEL 1993, 923]. З нею взаємодіють інші заперечення *didn't have a family* та *there was no one to take care of him*, які вказують на порушення його соціальної рівноваги внаслідок самотності й ізоляваності від оточення.

Наступним блоком оповідання є Орієнтація, у якій описано місце та час дії, головні дійові особи, їхня професійна діяльність і водночас відсутні вказівки на наявність будь-якого конфлікту, що свідчить про початкову рівновагу персонажів: *He was a quiet man. He was the kind you feel close to even through you've said no more than "Hi". I was working at the roundhouse in Garrett, Indiana. Garrett, not Gary. Just after the war, the first one. The roundhouse was where the trains came in. It was our job to polish the parts, and keep the engines shining. I was hired during the war, when they were hiring women. He never said anything to anybody. He did his work. He did more work than he had to, and he didn't talk to anyone. He looked like a foreigner, reddish brown. Maybe he was a Negro, maybe he was Puerto Rican or something or maybe mixed* [AP 1995, 129].

Останнім блоком оповідання є Вирішення, у якому описано відновлення персонажем фізичної та соціальної рівноваги внаслідок подолання його конфлікту з оточенням, яке він ігнорував: *That afternoon I stopped at the rooming house before going home. I had a bundle with me. A loaf of bread and some curtains. I put the bundle down and went over to him and placed my hand on his forehead.*

“How is he doing?”

“The fever almost gone”, I said. “I think it's just overwork”. <...>

I was in the kitchen fixing supper when the doorbell rang.

“*Jake!*” *I exclaimed. “How are you?”*

“*Very well*”, *he said. He said he wanted to take care of me. He said I had taken care of him when he was sick, and now he was ready to take care of me* [AP 1995, 133].

У наведеному фрагменті речення *The fever almost gone* позначає джерело відновлення фізичної рівноваги чоловіка, оскільки вказує на його майже повне видужання після тривалої хвороби. У реченнях *he wanted/he was ready to take care of me* дієслово *to take care* («*to feel interest in smb, to be concerned about smb*» [NWDTEL 1993, 148]) на позначення піклування описано налагодження чоловіком соціальних контактів з оточенням, зокрема головною героїнею, тобто відбиває початок відновлення ним соціальної рівноваги.

Третя повна варіативна схема **Вирішення** → **Орієнтація** → **Ускладнення** лежить в основі оповідання Р. Райт «Людина, яка бачила повінь» [AP 1995].

Оповідання починається з Вирішення, у якому описана зміна фізичного оточення головних персонажів як результату подолання їх зовнішнього конфлікту із природною стихією: *At last the flood waters had receded. A black father, a black mother, and a black child tramped through muddy fields, leading a tired cow by a thin bit of rope. They stopped on a hilltop and shifted the bundles on their shoulders* [AP 1995, 74].

У цьому фрагменті закінчення повені (*the flood waters*), позначене дієсловом *to recede* («*go back, decline in force*» [COD 1990, 1001]), вказує на відновлення соціальної рівноваги дійових осіб (*a black father, a black mother, and a black child*), оскільки в них з'явилася можливість повернутися додому та відновити своє господарство, а відтак і матеріальне становище. У цьому разі супроти логіки Вирішення є початком розвитку подій, що призводить до зсуву фокуса оповідання й примушує читача шукати інші перспективи його розгортання.

Наступним блоком оповідання є Орієнтація, у якій описано головні персонажі та місце дії. Відсутність одиниць, що вказують на наявність конфліктів, свідчить про початкову рівновагу дійових осіб: *The little girl lifted a skinny finger and pointed to a mudcaked cabin. The man, round-shouldered, clad in blue, ragged overalls, looked with bewildered eyes. The flood waters had been more than eight feet high here. Every tree, blade of grass, and stray stick had its flood mark. The sky was high, blue, full of white clouds and sunshine* [AP 1995, 74].

Сполучення загальних іменників *girl, man* із дієсловом *to tramp* (семи «*walk heavily and firmly*» [COD 1990, 1295]) на позначення впевненої ходи відбиває фізичну рівновагу персонажів, акцентуючи їхню впевненість.

Останнім блоком оповідання є Ускладнення, у якому описано порушення соціальної рівноваги персонажа внаслідок руйнування господарства й відсутності коштів на його відбудову: *Nothing. Lawd, but Ah sho hate t start all over wid tha white man. Ah'd leave here ef Ah could. Ah owes im nigh eight hundred dollahs. N we need a hoss, grub, seed, n a lot mo other things. Ef we keeps on like this tha white man'll kill our body n soul* [AP 1995, 75].

У цьому фрагменті лексико-граматичні відхилення від літературної норми в мовленні персонажа свідчать про неосвіченість чоловіка, а отже, його низький соціальний статус. Словосполучення *having a hoss, grub, seed, n a lot mo other things* описують уявлення чоловіка про забезпечене існування родини. Заперечення *nothing* на початку уривка є його смисловим фокусом та активує відсутність збігу в очікуваннях чоловіка щодо його матеріальної забезпеченості та реального стану справ, що свідчить про порушення соціальної рівноваги.

Незважаючи на наявність Вирішення, головним блоком цього оповідання постає Ускладнення, кінцева позиція якого свідчить про існування нерозв'язаних суперечностей і позбавляє оповідання щасливої розв'язки. Лексико-граматичні

одиниці, які на початку оповідання описують закінчення повені як джерело відновлення соціальної рівноваги персонажів, змінюються описом пошкодженого майна та грошового боргу – нового джерела порушення рівноваги, внаслідок чого соціальна рівновага персонажів знову втрачається. Фізична рівновага, зафіксована в Орієнтації у середині оповідання, є лише підґрунтям для відображення соціальної кризи.

В усічених варіативних схемах досліджуваних оповідань відсутні окремі нарративні блоки: Орієнтація або Вирішення. Водночас Ускладнення зберігається в усіх оповіданнях, що уможливило текстове розгортання концепту РІВНОВАГА, зокрема трансформацію початкової рівноваги персонажів у її порушення внаслідок виникнення внутрішніх або зовнішніх конфліктів. Залежно від того, який із двох блоків – Орієнтація чи Вирішення – випускається з оповідання, ми диференціюємо дезорієнтаційну схему, у якій відсутня Орієнтація, та кульмінаційну, де немає Вирішення і яка закінчується блоком Ускладнення, що розглядаємо як кульмінаційний момент.

У разі застосування дезорієнтаційної схеми події твору зосереджені навколо Ускладнення та Вирішення. Оповідання, організовані за цією схемою, описують утрату й відновлення рівноваги персонажів, чий початковий баланс лише імплікується на початку Ускладнення. Продемонструємо розгортання цієї схеми на прикладі оповідання С. Маккулера «Хлопець, якого переслідують» [USL 1982].

Оповідання починається з Ускладнення, у якому описано внутрішній конфлікт персонажа, зумовлений його неспроможністю подолати давні жахливі емоції, спричинені спробою матері покінчити із життям: *Hugh looked for his mother at the corner, but she was not in the yard. <...> He opened the bathroom door and for a moment the dread that seized him made him see again the room as he had seen it "the other time". His mother lay on the floor and there was blood everywhere* [USL 1982, 618].

У цьому фрагменті джерелом порушення психічної рівноваги персонажа є сильний страх, позначений іменником *dread* («great fear, awe» [COD 1990, 356]), який негативно впливає на психіку хлопчика, про що свідчить дієслово *to seize* («affect suddenly» [COD 1990, 1095–1096]).

Розв'язка внутрішніх суперечностей персонажа описана в наступному блоці Вирішення: *He was sobbing so loud that he didn't hear the front door open. <...> He still sobbed when his mother touched him and burrowed his face hard in the spread. The terror of the afternoon was over. <...> He knew that something was finished; the terror was far from him now* [USL 1982, 625].

Дієслово *to finish* указує на вирішення персонажем внутрішнього конфлікту за рахунок подолання відчуття жаху (*terror* («extreme fear» [COD 1990, 1261]) й відновлення психічної рівноваги, джерелом чого стає повернення матері хлопчика. Оскільки *terror* (жах) репрезентує негативний психічний стан, який було усунуто, відбувається відновлення психічної рівноваги головного персонажа.

За кульмінаційної схеми опис подій закінчується на етапі Ускладнення, яке є кульмінацією твору. Досліджені оповідання, що розгортаються за цією схемою, описують початкову рівновагу персонажів та її порушення внаслідок виникнення зовнішніх або внутрішніх конфліктів, які залишаються нерозв'язаними. Події оповідань відбивають неспроможність головного героя відновити первісну рівновагу, створюючи враження про нещасливий кінець оповідання. Розглянемо нарративну структуру оповідання Р. Сакоу «На початку життя» [TGSS 1963], яке починається з Орієнтації: *Edna had come out on the step. Elmer grinned at her as he took out the box of groceries. Daisy was impressed by the shining blue-and-white linoleum, the range with its*

nickel and enamel, the bright new woodlook. Though she felt a little left out and solitary, there in the kitchen [TGSS 1963, 61].

Власні імена *Edna, Elmer, Daisy* ідентифікують персонажів твору. Проте вже в Орієнтації наявні перші ознаки конфлікту головної дійової особи з оточенням й порушення її психічної рівноваги під впливом відчуття самотності, позначеного словосполученнями *to feel left out* («not included» [COD 1990, 674]), яке вказує на перебування за межею, та *to feel solitary* («without companions» [COD 1990, 1158]), що сигналізує про відсутність друзів.

Порушення психічної рівноваги персонажа в Орієнтації переростає у повний психічний і соціальний дисбаланс унаслідок загострення конфлікту з новою родиною, про що йдеться в наступному блоці оповідання – Ускладненні: *There was room – half of the big back seat. They just didn't want to take her. They all belonged together. They didn't want to take anyone else along. She was an outsider. <...> That dreadful ache submerged her. No one would ask about it, no one would try to comfort her* [TGSS 1963, 69].

У цьому фрагменті словосполучення *belonged together* указує на уявлення дівчинки про норму родинних стосунків, а заперечені словосполучення *didn't want to take, no one would ask, no one would try to comfort* вербалізують відхилення від цієї норми. Іменник *outsider* фіксує перебування за межами бажаної соціальної групи (*family*), що свідчить про порушення персонажем соціальної рівноваги. Дієслово *to submerge* позначає остаточну втрату не лише соціальної, але й фізичної та психічної рівноваги внаслідок підпорядкування жахливому болю (*dreadful ache*), який охопив дівчину через її фізичні і психічні страждання.

Наведені вище приклади реалізації інваріантної та варіативних наративних схем розгортання аналізованих оповідань ілюструють комплексне втілення концепту РІВНОВАГА, який пронизує усі наративні блоки й зумовлює їх організацію. Проте у 26 відсотках проаналізованих оповідань концепт РІВНОВАГА реалізується лише в окремих наративних блоках і не впливає на структуру всього оповідання, а отже, має **епізодичне** втілення, що спостерігаємо на прикладі оповідання А. Хемона «Острови» [BASS 1999].

Події, описані в цьому оповіданні, розгортаються навколо мандрівки головного персонажа до Європи, де він отримає різні враження і його спіткають маленькі пригоди. Оповідання починається з Орієнтації, у якій визначаються головні дійові особи (*we*) та місце дії (*the coast on the verge of Sarajevo*). Відсутність одиниць, які вказують на наявність будь-яких конфліктів, свідчить про початкову рівновагу персонажів: *We got up at dawn, ignored the yolky sun, loaded our navy-blue Austin with suitcases, and then drove straight to the coast, stopping only on the verge of Sarajevo, so I could pee. I sang communist songs the entire journey. By the time we got to the coast, I had almost lost my voice* [BASS 1999, 129].

Наступний блок оповідання – Ускладнення – містить опис пригод, низки складних ситуацій, у які потрапляє головний персонаж. З-поміж цих ситуацій зустрічаються випадки порушення різних видів рівноваги, зокрема фізичної: *One of the Germans, an old, bony man, got down on his knees and then puked over the pier edge. The vomit hit him and then dispersed in different directions, like children running away to hide from the seeker* [BASS 1999, 130].

У наведеному фрагменті іменник *vomit* на позначення порушення фізіологічних функцій організму вказує на джерело втрати фізичної рівноваги людиною, яка зазнає силового впливу (*to hit*), унаслідок дії якого вона падає на коліна (*got down on his knees*), тобто втрачає фізичну рівновагу.

Таким чином, особливості наративного втілення концепту РІВНОВАГА в сучасних американських оповіданнях виявляються в **кількості** наративних блоків, які

втілюють аналізований концепт, і **послідовності** їх лінійного розміщення. У разі застосування базової **інваріантної** схеми розгортання концепту РІВНОВАГА відбувається послідовно й комплексно, оскільки активується початкова рівновага персонажів, її втрата й відновлення. В оповіданнях, що розгортаються за **усіченими варіативними** наративними схемами, концепт РІВНОВАГА репрезентований лише порушенням рівноваги персонажів, оскільки блоки Орієнтація або Вирішення вилучаються. При цьому вихідна канонічна послідовність розгортання наративних блоків, що репрезентують досліджуваний концепт, зберігається. **Повні варіативні** схеми втілюють усі зміни концепту РІВНОВАГА, представлені початковим балансом, його втратою і відновленням, оскільки включають усі наративні блоки, проте розташовуються вони у незвичній, комбінованій послідовності. Наративне втілення концепту РІВНОВАГА є **комплексним** за його розгортання в усіх наративних блоках. **Епізодичне** втілення досліджуваного концепту спостерігається лише на окремих етапах розгортання аналізованих оповідань.

Перспективним убачаємо вивчення текстової реалізації окремих виявів рівноваги, наприклад, психічної, соціальної, у різних видах дискурсу, зокрема політичному, медійному, або в текстах різних жанрів.

Література

Багумян О.В. Текстова ситуація «соціальний захист»: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі різностильових англомовних текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Багумян. – К., 2004. – 20 с.

Бехта І.А. Дискурс наратора в англомовній прозі / І.А. Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.

Воробьева О.П. Лингвистические аспекты адресованности художественного текста : дисс. ... докт. филол. Наук / О.П. Воробьева. – М., 1993. – 382 с.

Воробйова О.П. Когнітивна поетика в Україні: напрями досліджень / О.П. Воробйова // Матеріали Міжнар. наук. конф. «Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес». – Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Рута, 2004. – С. 37–38.

Еко У. Роль читача. Дослідження із семіотики текстів / У. Еко. – Л. : Літопис, 2004. – 384 с.

Кагановська О.М. Наративний аспект дослідження текстових концептів художнього твору / О.М. Кагановська // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Вип. 2. – К. : ВПЦ Київський університет, 2003. – С. 196–207.

Казакевич О.А. Порядок в мире и порядок в тексте (на материале селькупского фольклора) / О.А. Казакевич // Логический анализ языка. Космос и хаос: концептуальные поля порядка и беспорядка. – М. : Индрик, 2003. – С. 448–460.

Кайда Л.Г. Стилистика текста: от теории композиции – к декодированию / Л.Г. Кайда. – М. : Флинта, 2004. – 208 с.

Колегаева И.М. Личность творца и ее отражение в триаде «автор – повествователь – персонаж» художественного текста / И.М. Колегаева // Записки з романо-германської філології. – 2000. – Вип. 8. – С. 98–106.

Кочерган М.П. Стан і перспективи сучасного мовознавства / М.П. Кочерган // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – 2003. – Т. 6. – № 1. – С. 5–18.

Лукин В.А. Художественный текст. Основы лингвистической теории и элементы анализа / В.А. Лукин. – М. : Ось-89, 1999. – 192 с.

Назаров М.М. Массовая коммуникация в современном мире: методика анализа и практика исследований / М.М. Назаров. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 240 с.

Папина А.Ф. Текст: его единицы и глобальные категории / А.Ф. Папина. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 368 с.

Пищальникова В.А. Метафора как когнитивная структура / В.А. Пищальникова // Житниковские чтения. Межкультурные коммуникации в когнитивном аспекте. – Челябинск : Челябинск. гос. ун-т, 2001. – С. 94–100.

Полюжин М.М. Про когнітивно-прагматичні процедури «декодування» тексту / М.М. Полюжин // Матеріали Міжнар. наук. конф. «Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес». – Чернівці : Рута, 2004. – С. 237–238.

Смуциньська І.В. Точка зору як модальний центр художнього твору / І.В. Смуциньська // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. – 2002. – Вип. 32–33. – С. 27–35.

Ткачук О. Наратологічний словник / О. Ткачук. – Тернопіль: Астон, 2002. – 173 с.

Шмид В. Нарратология / В. Шмид. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – 311 с.

Champion T. Narrative Discourse of African American Children / T. Champion, H. Seymour, S. Camarata // Journal of Narrative and Life History. – 1995. – Vol. 5. – № 4. – P. 333–352.

Georgakopoulou A. Mapping the world of discourse: The narrative vs. non-narrative distinction / A. Georgakopoulou, D. Goutsos // Semiotica. – 2000. – Vol. 131. – № 1–2. – P. 113–141.

Hatch E. Discourse and Language Education / E. Hatch. – N. Y. : Cambridge University Press, 1992. – 333 p.

Mann W. Rhetorical structure theory: Towards a functional theory of text organization / W. Mann, S. Thompson // Text. – 1988. – Vol. 8. – № 3. – P. 243–281.

Simpson P. Language, Ideology and Point of View / P. Simpson. – London, N. Y. : Routledge, 2000. – 198 p.

Довідкова література

COD 1990 – The Concise Oxford Dictionary / ed. by R.E. Allen. – Oxford : Clarendon Press, 1990. – 1703 p.

NWDTEL 1993 – New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language / ed. by B.S. Cayne. – Danbury : Lexicon Publications, 1993. – 1248 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

AP 1995 – American Patchwork / ed. by B. Keene Taska. – New Jersey : US Information Agency, 1995. – 214 p.

BASS 1999 – The Best American Short Stories 1999 / ed. by A. Tan, K. Kenison. – Boston, N. Y. : Houghton Mifflin Company, 1999. – 410 p.

TGSS 1963 – Twenty Grand Short Stories / ed. by E. Taggard. – N. Y. : Bantan Books, 1963. – 225 p.

USL 1982 – United States in Literature / ed. by J.E. Miller, C. Cardenas de Dwyer, R. Hayden, R. Hogan, K.M. Wood. – Illinois : Scott, Foresman & Co, 1982. – 721 p.